

А

Аваль — вексельне гарантування, за яким аваліст (особа, що його здійснює) бере на себе відповідальність перед кредитором за виконання зобов'язань векселедавцем щодо оплати цього векселя.

Авізо — доручення на зарахування або списання коштів за рахунками в банку. Розрізняють авізо кредитові (гроші зараховуються) і дебітові (гроші списуються).

Автоматична, або пасивна, фіскальна політика — така, що здійснюється за допомогою «вбудованих стабілізаторів» (податків та державних витрат, трансфертів). Необхідні зміни в рівні державних видатків і податків вводяться автоматично. Це автоматична, або вбудована, стабільність.

Акредитив — доручення банку про виплату певної суми коштів фізичній або юридичній особі при виконанні зазначених в акредитивному листі умов.

Акциз — вид непрямого податку на товари й послуги, включеного в ціну і сплачуваного за рахунок покупців. Розрізняють індивідуальні акцизи (за окремими видами і групами товарів) і універсальні (наприклад, податок на додану вартість). Акції підприємства — акції, що розповсюджуються серед інших підприємств та організацій, кооперативів, банків, добровільних товариств.

Акціонерне товариство - товариство, що є юридичною особою, капітал якого складається із внесків пайовиків — акціонерів і засновників. Форма організації виробництва на основі залучення грошових засобів шляхом продажу акцій. Існують закриті й відкриті акціонерні товариства.

Акціонерне товариство відкритого типу — капітал товариства формується за рахунок відкритого продажу акцій.

Акціонерне товариство закритого типу— акції розповсюджуються лише серед його засновників і не можуть бути продані стороннім особам без згоди інших акціонерів.

Акціонерний капітал — основний капітал акціонерного товариства, розмір якого визначається його статутом. Формується за рахунок запозичених коштів та емісії (випуску) акцій.

Акція — цінний папір, що випускається акціонерним товариством і дає право його власникові, члену акціонерного товариства, брати участь у його управлінні й одержувати частку прибутку у вигляді дивіденду. Грошова сума, зазначена на акції, — номінальна вартість акції; ціна, за якою акція продається, — курс акцій. Розрізняють акції прості, привілейовані, іменні, на пред'явника, трудового колективу підприємств та ін.

Акція іменна — акція, на якій вказується її власник. Розповсюджується за допомогою відкритої підписки. Може бути простою та привілейованою.

Акція на пред'явника — акція, що засвідчує ім'я свого власника. Може бути простою або привілейованою.

Акція привілейована — акція, дивіденди якої фіксуються у вигляді твердого відсотка. Виплата дивідендів здійснюється в розмірі, зазначеному в акції, незалежно від обсягу одержаного товариством прибутку. Якщо прибуток відповідного року недостатній, виплата дивідендів здійснюється з резервного фонду. Ця акція не дає права голосу, її власник не має права брати участь в управлінні акціонерним товариством.

Акція проста — акція з нефіксованим дивідендом, розмір якого визначається на загальних зборах акціонерів після сплати фіксованого відсотка власникам привілейованих акцій.

Акція трудового колективу підприємства — акція, власником якої можуть бути робітники певного підприємства.

Амортизаційний фонд — грошові ресурси, що формуються за рахунок амортизаційних відрахувань і призначені для відтворення основних фондів. Величину амортизаційного фонду обчислюють множенням балансової вартості основних фондів на норму амортизації.

Амортизація — поступове перенесення вартості основних фондів на продукцію або послуги, що виробляються з їхньою допомогою; цільове накопичення коштів та їхнє подальше використання для відновлення зношених основних фондів.

Анулювання (скасування) державного боргу — повна відмова держави від зобов'язань за випущеними позиками (внутрішніми, зовнішніми або за всім державним боргом).

Аудит — незалежний фінансовий контроль, що здійснюється на комерційній основі аудиторами та аудиторськими фірмами. Це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їхньої звітності, обліку, повноти і відповідності їхньому чинному законодавству.

Б

Баланс — основний комплексний документ бухгалтерського обліку, що характеризує в грошовій формі склад і вартість основного й оборотного капіталу підприємства (актив) та джерело їх покриття (пасив).

Банк — кредитно-фінансова установа, яка здійснює фінансове посередництво, залучаючи і нагромаджуючи вільні грошові кошти підприємств, організацій, установ.

Банківський кредит — основна форма кредиту, за якої банк надає клієнтові у тимчасове користування частину власного або залученого капіталу на умовах повернення зі сплатою банківського відсотка.

Банкрутство — поняття, що означає розорення, відмову підприємства платити за своїми борговими зобов'язаннями через відсутність коштів. Як правило, призводить до закриття або примусової ліквідації підприємства, розпродажу майна для погашення усіх боргів.

Бартер — обмін товарами на безгрошовій основі. Бартерна угода — безгрошовий, але оцінений і збалансований обмін товарами, оформлений угодою.

Безготівковий обіг — рух вартості без участі грошей готівкою. Здійснюється за допомогою перерахунків у кредитних установах або зарахуванням взаємних вимог.

Безробіття — соціальне явище, за якого певна кількість працездатних людей не може знайти собі роботу.

Бізнес-план — програма діяльності підприємства, план конкретних заходів для досягнення конкретної мети його діяльності, спрямованої на отримання максимального прибутку шляхом виконання підприємницького проекту. Розробляється на основі маркетингових досліджень.

Біржа — організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюють торгівлю цінними паперами, нерухомістю і гуртову торгівлю товарами. Відповідно до цього розрізняють фондову і товарну біржу.

Біржовий ринок — частина ринку цінних паперів, де здійснюються угоди, які укладаються на фондовій біржі. Охоплює насамперед вторинний ринок, хоча в окремих випадках і первинне розміщення цінних паперів може здійснюватись через фондову біржу.

Боргові фінансові інструменти — інструменти, що характеризують кредитні відносини між їх покупцем і продавцем, зобов'язують боржника погасити в передбачені терміни їхню номінальну вартість і сплатити додаткову винагороду у формі процента (якщо він не входить до складу номінальної вартості боргового фінансового інструменту, що погашається). Прикладом боргових фінансових інструментів є облігації, векселі, чеки тощо.

Бреттон-Вудська валютна система — система з новими (після системи золотого стандарту) умовами функціонування світового господарства та міжнародних економічних відносин.

Бюджет — короткостроковий план, у якому відображені джерела покриття витрат та напрями використання ресурсів. Як економічна категорія — сукупність економічних відносин з формування, розподілу та використання централізованого фонду грошових коштів держави.

Бюджетна класифікація — єдина міжнародна система функціонального групування доходів і видатків бюджету за однорідними ознаками; забезпечує можливість порівнювати дані різних бюджетів, дає змогу визначитись щодо характеру регулюючих дій держави стосовно надходження дохідних джерел і напрямів використання одержаних коштів.

Бюджетна політика — комплекс юридичних, економічних, організаційних заходів під час складання бюджетів, регулювання бюджетного процесу, управління бюджетним дефіцитом, організації бюджетного контролю. Виявляється у формах і методах мобілізації бюджетних коштів та їх витрачання на різні потреби держави.

Бюджетна система — сукупність усіх бюджетів, які формуються і діють на території певної країни згідно з її бюджетним устроєм.

Бюджетна система України — сукупність усіх бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного та адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права.

Бюджетне планування — послідовність заходів і дій зі складання, розгляду і затвердження проекту бюджету, яка визначається Бюджетним кодексом України.

Бюджетне регулювання — перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів, спрямований на збалансування бюджетів, які входять до складу бюджетної системи.

Бюджетне фінансування — надання юридичним особам із державного бюджету фінансових ресурсів у вигляді безповоротних безплатних коштів та інвестицій на розвиток економіки, соціально-культурні заходи, оборону та інші громадські потреби. Має чіткий цільовий характер, перебуває під фінансовим контролем держави.

Бюджетний дефіцит — перевищення видатків над доходами бюджету.

Бюджетний процес — регламентований законом порядок складання, розгляду та затвердження бюджетів, їх виконання і контролю за їх виконанням, затвердження звітів про виконання бюджетів, що входять до бюджетної системи України.

Бюджетний профіцит — перевищення доходів над видатками бюджету.

Бюджетний устрій — організація і принципи побудови бюджетної системи, її структура і взаємозв'язок між бюджетами, які він

об'єднує, у процесі забезпечення виконання єдиної загальнодержавної фінансово-бюджетної політики.

Бюджетні кредити — надання коштів з бюджету суб'єктам підприємницької діяльності на поворотній основі, що взагалі не властиве бюджетним відносинам. На відміну від банківських кредитів видаються на більш пільгових умовах та за нижчими процентними ставками.

В

Валовий дохід — загальна сума доходу від усіх видів діяльності, отримана протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, так і за її межами.

Валовий прибуток — частина валового доходу підприємства, що залишається в нього після вирахування всіх обов'язкових витрат.

Валові витрати — витрати, здійснені платником податку на прибуток протягом звітного податкового періоду, які виключаються із суми скоригованого валового доходу для обчислення суми оподаткованого прибутку.

Валютна політика — сукупність економічних, юридичних та організаційних форм і методів у галузі валютних відносин, що здійснюються державою та міжнародними валютно-фінансовими організаціями. Регулювання курсу національної валюти здійснюється за допомогою валютних інтервенцій центрального банку, які впливають на попит і пропозицію національної валюти та іноземних валютних цінностей у країні.

Валютний курс — установлений Національним банком України курс грошової одиниці України до грошової одиниці іншої країни.

Валютний ринок — ринок, що обслуговує внутрішній та міжнародний платіжний оборот за допомогою обміну однієї валюти на іншу у формі купівлі-продажу. Складова грошового ринку, де «зустрічаються» попит і пропозиція на валюту.

Вбудовані стабілізатори — будь-які заходи, що зумовлюють тенденцію до збільшення дефіциту державного бюджету в період економічного спаду або скорочення дефіциту бюджету в період економічного зростання та інфляції без спеціальних активних заходів з боку уряду та законодавчої влади.

Вексель — вид цінного папера, письмове боргове зобов'язання визначеної форми, яке наділяє його власника (векселеутримувача) безумовним правом вимагати з боржника (векселедавця) сплатити в певний термін зазначену суму грошей. Вирізняють простий і переказний (трата) векселі. Простий вексель виписує боржник, а переказний застосовується при кредитуванні зовнішньої торгівлі кредитором.

Венчурна фірма — комерційна науково-технічна організація (фірма), що спеціалізується на створенні та впровадженні у виробництво нових видів продукції, нової техніки і технології, використовуючи венчурний капітал.

Венчурне фінансування — забезпечення фінансовими ресурсами інноваційної діяльності, фінансування науково-технічних досліджень. Фінансування, пов'язане з підвищеним ризиком, оскільки кредит надається не під проценти, а під певну частку приросту капіталу чи під частку акціонерного капіталу майбутнього підприємства.

Витрати — зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).

Витрати бюджету — кошти, передбачені в бюджеті на відповідний період. Вони включають витрати на фінансування економіки, соціально-культурних заходів (освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення), оборони країни, витрати з обслуговування державного внутрішнього боргу, витрати для надання фінансової допомоги регіонам тощо.

Видатки бюджету — кошти, які спрямовуються на здійснення програм, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надмірно сплачених до бюджету сум.

Видатки місцевих бюджетів — економічні відносини, які виникають у зв'язку з фінансуванням власних і делегованих повноважень місцевих органів влади.

Видатки розвитку — витрати бюджетів на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності, зокрема фінансування капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення; фінансування структурної перебудови народного господарства; субвенції та інші видатки, пов'язані з розширеним відтворенням.

Використання прибутку — спрямування прибутку підприємства на сплату податків, створення резервного фонду, виплату дивідендів, поповнення статутного фонду, фінансування витрат у процесі фінансово-господарської діяльності.

Виручка від реалізації — сума коштів, які надійшли на банківський рахунок або у касу підприємства від продажу товарів та надання послуг.

Відрахування, внески — обов'язкові збори з юридичних та фізичних осіб, яким притаманні ознаки цільового призначення.

Відсотки (проценти) — доходи, отримані від операцій з борговими вимогами і зобов'язаннями, зокрема векселями, облігаціями, бонами та іншими платіжними документами, включно з операціями з державними скарбничими зобов'язаннями, а також будь-якими доходами, отриманими платником податку від надання коштів та матеріальних цінностей у кредит та нарахування у вигляді премій чи вигравів або відсотків від суми заборгованості.

Відстрочка погашення позики (або усіх раніше випущених позик) — перенесення строків виплати заборгованості.

Власний капітал — частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Власні доходи — доходи, що мобілізуються місцевою владою самостійно на основі власних рішень і за рахунок джерел, визначених місцевим органом влади, до власних доходів належать місцеві податки і збори, доходи від майна, що належить місцевій владі, та від господарської діяльності комунальних підприємств, комунальні платежі, а також доходи за рахунок комунальних кредитів та позик.

Внутрішній державний борг — заборгованість держави всім утримувачам облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) та інших державних цінних паперів, тобто громадянам та підприємствам своєї країни, які є кредиторами держави.

Внутрішньогосподарський фінансовий контроль — контроль, здійснюваний на підприємствах бухгалтеріями та фінансовими відділами.

Вторинний ринок — частина ринку цінних паперів, де здійснюються операції перепродажу раніше випущених цінних паперів.

Вторинні фінансові інструменти, або деривативи, (фінансові інструменти другого порядку) — ті, що характеризують виключно цінні папери, які підтверджують право або зобов'язання їхнього власника купити чи продати первинні цінні папери, які обертаються, валюту, товари або нематеріальні активи на попередньо визначених умовах у майбутньому періоді. Використовуються для проведення спекулятивних фінансових операцій та страхування цінового ризику («хеджування»). Деривативи поділяють на фондові, валютні, страхові, товарні тощо. Основними видами деривативів є опціони, свопи, ф'ючерсні та форвардні контракти.

Г

Гарантійне зобов'язання — форма забезпечення банківського кредиту. Зобов'язання видається гарантом кредиторі для забезпечення своєчасної сплати кредиту.

Головне завдання фінансової політики — забезпечення відповідними ресурсами реалізації тієї чи іншої державної програми соціально-економічного розвитку.

Головні ознаки системи золотого стандарту — функціонування золота як грошей; фіксація золотого вмісту національних валют, безпосередня конвертованість їх у золото; наявність на цій основі фіксованих валютних курсів.

Господарська діяльність — діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Громадський фінансовий контроль — контроль, здійснюваний представниками громадських організацій на засадах добровільності та безоплатності.

Гроші — особливий товар, що стихійно виокремився з товарного світу й виконує роль загального еквівалента (початково — золото й срібло) під час обміну товарів. Обслуговуючи всі сфери економічної діяльності, гроші виконують такі функції: міри вартості, засобу обігу, засобів нагромадження і збереження, платежу, світових грошей.

Грошова система — форма організації грошовою обігу й емісії національних грошових знаків, що запроваджується державою. Держава визначає грошову одиницю, масштаб цін, види грошових знаків в обігу і порядок їхньої емісії, характер забезпечення грошей, форми безготівкового платіжного обігу, курси національної валюти щодо іноземних валют.

Грошовий обіг — рух грошей при виконанні ними своїх функцій за допомогою обігу готівки та безготівкових розрахунків.

Грошовий ринок — частина, структурний елемент національного ринку країни, де здійснюється купівля (продаж) грошей через купівлю-продаж боргових зобов'язань, інших цінних паперів.

Грошові кошти — гроші підприємства, які перебувають на його рахунках у банках, у касі підприємства й підзвітних осіб.

Грошові фонди — частина грошових коштів, які мають цільове спрямування.

Грошово-кредитна (монетарна) політика — комплекс дій та заходів держави у сфері грошового ринку, а також сукупність економічних методів, спрямованих на управління рухом кредитного капіталу. Дії грошово-кредитної політики спрямовані на регулювання грошового обороту, здійснюються державою через центральний банк. Вони охоплюють ринок грошей, ринок капіталів, ринок цінних паперів. НБУ здійснює грошово-кредитну політику з метою впливу на грошову масу в обігу, обсяги кредитування, темпи інфляції, стан платіжного балансу.

Гудвіл — комплекс заходів, спрямованих на збільшення прибутку підприємства без відповідного збільшення активних операцій, включаючи використання кращих управлінських рішень, домінуюче становище на ринку продукції (робіт, послуг), нових технологій тощо. Вартість гудвілу визначається різницею між ціною придбання і звичайною ціною відповідних активів.

Д

Дебітори — юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певну суму грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.

Дебіторська заборгованість — сума заборгованості підприємству (організації) з боку юридичних і фізичних осіб, що виникла тимчасово внаслідок відволікання коштів з обігу підприємства у зв'язку з поставкою товарів, виконання робіт або надання послуг.

Девальвація — зниження офіційного курсу національної валюти щодо валют інших країн.

Девізи — платіжні засоби в іноземній валюті, призначені для міжнародних розрахунків.

Депозити — це кошти або цінні папери, надані для зберігання в банках за домовленістю.

Депозитний сертифікат — письмове свідоцтво кредитної установи про депонування коштів, яке підтверджує право юридичної особи на одержання після закінчення зазначеного терміну суми депозиту і процентів за ним. Депозитні сертифікати бувають строкові (під певний договірний процент на певний термін) або до запитання, іменні та на пред'явника.

Державний борг — сума заборгованості держави перед кредиторами.

Державна власність — привласнення державою (як суб'єктом власності) засобів виробництва, робочої сили, частки національного доходу та інших об'єктів власності у різних сферах суспільного відтворення.

Державне споживання — видатки на утримання державного апарату: управлінського, правоохоронного, судового, армії. Формування доходів бюджету в цій частині є платою з боку суспільства державі за послуги, що надаються нею у сфері управління країною та забезпечення її обороноздатності й правопорядку. Державне споживання поділяється на військове та цивільне. Цивільне споживання пов'язане з потребами поточного утримання адміністративних будівель, шкіл, лікарень, наукових установ, тобто соціальної інфраструктури.

Державне фінансування — метод безповоротного надання фінансових ресурсів суб'єктам господарювання за рахунок коштів бюджетних і позабюджетних фондів. За допомогою державного фінансування здійснюється цілеспрямований перерозподіл фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання.

Державний бюджет — основний загальнодержавний фонд централізованих коштів. За допомогою бюджету держава концентрує певну частку валового внутрішнього продукту і централізовано розподіляє її на розвиток економіки, для потреб соціального захисту населення, утримання органів державної влади й управління, оборони країни. Державний бюджет на кожний фінансовий рік розглядається Верховною Радою України і затверджується як закон.

Державний кредит — грошові відносини, що виникають між державою і юридичними та фізичними особами у зв'язку з мобілізацією тимчасово вільних коштів у розпорядження органів державної влади та їхнім використанням на фінансування державних витрат. Основними формами державного кредиту є позички і казначейські зобов'язання.

Державні видатки — сума коштів, що витрачається державою в процесі здійснення її фінансової діяльності. Відповідно до рівня розміщення їх поділяють на централізовані (з бюджету та фондів цільового призначення) і децентралізовані. За роллю в суспільному виробництві розрізняють поточні видатки і видатки розвитку.

Державні доходи — сума коштів, що мобілізується державою на забезпечення своєї діяльності. За рівнем розміщення поділяються на централізовані та децентралізовані. Централізовані концентруються в державному та місцевих бюджетах, позабюджетних фондах цільового призначення. Децентралізовані розміщуються на державних та муніципальних підприємствах. Частина їх централізується в бюджеті та фондах цільового призначення. За методами мобілізації державні доходи поділяють на податкові, неподаткові (надходження від державного майна й угідь

та ін.), позикові. Основне призначення системи державних доходів — створення надійної фінансової бази для забезпечення фінансової діяльності держави.

Державні запозичення — основна форма державного кредиту, за якої держава виступає як позичальник. Державні запозичення характеризуються тим, що тимчасово вільні грошові кошти населення і суб'єктів господарювання залучаються до фінансування загальнодержавних потреб шляхом випуску і реалізації державних цінних паперів.

Державні інвестиції — інвестиції, що здійснюються державою у різних формах, основною з яких є фінансування капітальних вкладень. Виділення коштів може мати форму проектного фінансування конкретного інвестиційного проекту. Бюджетні інвестиції можуть спрямовуватися також на придбання частки акцій акціонерних товариств.

Державні позабюджетні цільові фонди — фонди, що мають строго цільове призначення. Використовуються для розширення соціальних послуг населенню, розвитку галузей інфраструктури, надання суспільної допомоги непрацездатним і малозабезпеченим громадянам. В Україні нині діють такі позабюджетні державні цільові фонди: Державний пенсійний фонд; Державний фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності; Державний фонд соціального страхування на випадок безробіття; Державний фонд соціального страхування від нещасних випадків.

Державні трансферти — цільове, безповоротне та безоплатне (нееквівалентне) виділення коштів з бюджету конкретним суб'єктам у вигляді державних субсидій, субвенцій і дотацій.

Державні фінанси — сукупність процесів розподілу та перерозподілу вартості ВВП, що виникають під час формування і використання централізованих фондів грошових коштів, призначених для фінансового забезпечення виконання державою покладених на неї функцій. Ланками державних фінансів є: бюджет держави (зведений бюджет); позабюджетні фонди цільового призначення; державний кредит; фінанси державного сектору (державних та муніципальних підприємств). За рівнями поділяють на загальнодержавні та місцеві.

Дефіцит місцевого бюджету — величина перевищення видатків місцевого бюджету над його постійними доходами.

Дефлятор ВВП — один з індексів зростання цін, який використовується як показник реального ВВП, тобто в незмінних цінах.

Дефолт — визнання державою своєї неплатоспроможності.

Децентралізовані фінанси — фінанси підприємств та фінанси населення. До децентралізованих фінансів належать фінанси підприємств та установ недержавної форми власності. Фінанси підприємств та установ є базовою ланкою всієї фінансової системи, оскільки саме тут утворюється значна частина ВВП та національного доходу, яка є об'єктом розподілу через фінансові відносини.

Диверсифікація — наявність в інвестиційному портфелі різних видів цінних паперів з різним ступенем ризику — прибутковістю і ліквідністю. Мета диверсифікації — утримати ризик портфеля інвестицій у межах інвестиційної політики, яку провадить банк.

Дивіденди — доходи, отримані суб'єктами господарювання за корпоративним правом у вигляді частки прибутку юридичної особи; включаючи доходи, нараховані у вигляді процентів на акції або на внески до статутних фондів.

Дисконт — 1) різниця між сумою, зазначеною на векселі, і тією, що виплачується векселетримачеві; 2) процент, який беруть банки при обліку або купівлі векселів.

Дискреційна, або активна, фіскальна політика — свідоме маніпулювання податками та державними видатками з боку органів законодавчої та виконавчої влади з метою зміни реального обсягу національного виробництва та зайнятості, контролю над інфляцією, прискорення темпів економічного зростання. Є двох видів: стимулююча та стримуюча фіскальна політика.

Додатковий продукт — вартість, створювана безпосередніми виробниками понад вартість необхідного продукту.

Дотації — кошти, що видаються на покриття збитків підприємств, але у тому разі, коли такі збитки викликані не залежними від підприємств причинами.

Дотації вирівнювання, субвенції, субсидії — кошти, що виділяються у твердій сумі бюджетам нижчих рівнів при затвердженні державного бюджету, якщо закріплені та регулюючі доходи не покривають видатки місцевих бюджетів (головним чином обласних).

Дохід суб'єкта оподаткування — надходження у власність або на користь фізичної чи юридичної особи коштів у національній чи іноземній валюті; грошовий еквівалент надходжень у вигляді інших валютних цінностей, майна, послуг, майнових і немайнових прав; приріст їхньої вартості, одержаний (нарахований, розподілений, набутий) від резидентів і нерезидентів.

Дохід у матеріальній формі — гроші, інші валютні цінності, грошовий еквівалент вартості майна, що має фізичні виміри та властивості, одержані суб'єктом оподаткування у власність.

Дохід у нематеріальній формі — грошовий еквівалент вартості послуг, майнових і немайнових прав, що не мають фізичних вимірів, одержаний суб'єктом оподаткування в користування або у власність.

Дочірнє підприємство — підприємство, яке перебуває під контролем материнського (холдингового) підприємства.

Е

Еквіваленти грошових коштів — короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

Економічний стимул — економічні важелі, за допомогою яких вдається впливати на матеріальні інтереси суб'єктів господарювання. Вплив на матеріальні інтереси здійснюється за допомогою форм організації фінансів.

Експорт — продаж товарів іноземним суб'єктам господарської діяльності та вивезення товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів, крім передачі майна суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, іноземному суб'єктові господарської діяльності за кордоном як натуральної частки участі у формуванні статутного капіталу при спільній господарській діяльності. При цьому термін «реекспорт» (реекспорт товарів) означає продаж іноземним суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності та вивезення за межі України товарів, раніше імпортованих на територію України.

Експорт капіталу — вивезення за межі України капіталу в будь-якій формі (валютних коштів, продукції, послуг, робіт, прав інтелектуальної власності та інших немайнових прав) з метою одержання прибутків від виробничої та інших форм господарської діяльності.

Елементи витрат — сукупність економічно однорідних витрат.

Емісійний дохід — грошові відносини між державою та фізичними і юридичними особами, у процесі функціонування яких держава отримує дохід від емісії в обіг надлишків грошей, що призводить до їх наступного знецінення і скорочення реальних доходів населення.

Емісія — випуск в обіг грошей, акцій, облігацій та інших боргових зобов'язань.

Емітенти — суб'єкти фінансового ринку, які залучають необхідні фінансові ресурси за рахунок випуску (емісії) цінних паперів. На фінансовому ринку виступають виключно в ролі продавців цінних паперів із зобов'язанням виконувати всі вимоги, які випливають із умов їх випуску.

Ефект мультиплікатора — показник, який характеризує залежність між зміною інвестиційних витрат та рівнем обсягів виробництва й національного доходу.

Ефективна ставка відсотка — ставка відсотка, що визначається діленням суми річного відсотка та дисконту (або різниці річного відсотка та премії) на середню величину собівартості інвестицій (або зобов'язання) та вартості їх погашення.

Загальнодержавні фінанси — фінанси, призначені для забезпечення потреб суспільства, які мають загальнонаціональний характер і відображають інтереси держави в цілому. Вони, з одного боку, формують фінансову базу вищих органів державної влади й управління, а з іншого — є інструментом впливу на соціально-економічний розвиток країни. Через загальнодержавні фінанси здійснюється територіальний перерозподіл ВВП з метою збалансованого розвитку окремих регіонів. За їхньою допомогою здійснюється також структурна політика, покликана забезпечити оптимальний галузевий розвиток країни.

Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування — система прав, обов'язків і гарантій, що передбачає призначення, перерахунок і виплату пенсій, надання соціальних послуг застрахованим особам і членам їхніх родин із коштів Пенсійного фонду України, що формується за рахунок страхових внесків роботодавців і громадян на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, бюджетних та інших джерел, а також регулює порядок формування загальнообов'язкового накопичувального пенсійного фонду і виплат з його коштів пенсій або одноразових виплат.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття — система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття з незалежних від застрахованих осіб обставин та надання соціальних послуг за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Закон про Державний бюджет України — закон, що затверджує повноваження органів державної влади здійснювати виконання Державного бюджету України протягом бюджетного періоду.

Закріплені доходи — кошти, які за постійно чинними нормативними актами віднесені до бюджетів відповідних рівнів на невизначений час, у розмірі територіального надходження повністю або у твердо фіксованому розмірі. Закріплені доходи утворюють основу дохідної бази кожного бюджету.

Застава — одна з форм забезпечення боргових зобов'язань, яка передбачає передачу кредиторів майнових чи інших цінностей позичальника. Предметом застави може бути як рухоме, так і нерухоме майно.

Застрахований — особа, яка бере участь в особистому страхуванні, об'єктом страхового захисту якого є життя, здоров'я і працездатність.

Затрати — сукупність виробничих виплат у готівковій і безготівковій формах у зв'язку з виробництвом продукції, наданням послуг, виконанням робіт та їхньою реалізацією.

Збиток — перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Зведений бюджет — сукупність усіх видів бюджетів бюджетної системи, що становить суму показників усіх бюджетів, які входять до складу бюджетної системи. Не затверджується законодавчими органами влади, а використовується для аналізу, прогнозування, статистичних цілей, визначення засад державного регулювання економічного та соціального розвитку держави.

Звичайна відсоткова ставка на депозит — середня відсоткова ставка на день відкриття депозиту, але не вища, ніж середня відсоткова ставка за депозити, залучені протягом 30 календарних днів, що передували даті відкриття цього депозиту.

Звичайна відсоткова ставка на кредит — середня відсоткова ставка на день сплати відсотків за кредит, але не нижча, ніж середня відсоткова ставка за кредити, надані протягом 30 календарних днів, що передували даті надання цього кредиту.

Звичайна діяльність — будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що її забезпечують або виникають унаслідок її проведення.

Звичайна ціна на продукцію — це ціна не менша, ніж середньозважена ціна реалізації аналогічної продукції за будь-якими іншими угодами з купівлі-продажу, укладеними з будь-якою третьою стороною протягом 30 календарних днів, що передували даті реалізації, за винятком того, коли ціни внутрішньої реалізації підлягають державному регулюванню згідно з порядком ціноутворення, встановленим законодавством. У разі, якщо визначити ціни за зазначеною процедурою неможливо, звичайною вважається ціна, яка дорівнює залишковій вартості матеріальних цінностей і нематеріальних активів, що перебувають на балансі платника податку, і номінальній вартості товарів, придбаних для проведення товарообмінних операцій.

Злиття підприємств — об'єднання підприємств (шляхом створення нової юридичної особи або приєднання підприємств до головного підприємства внаслідок якого власники (акціонери) підприємств, що об'єднуються, здійснюватимуть контроль над усіма чистими активами об'єднаних

підприємств з метою подальшого спільного розподілу ризиків та вигод від об'єднання. При цьому жодна із сторін не може бути визначена як покупець.

Зменшення корисності — втрата економічної вигоди в сумі перевищення залишкової вартості активу над сумою очікуваного відшкодування.

Зобов'язання — заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Зовнішній державний борг — заборгованість держави іноземним кредиторам, тобто громадянам та організаціям інших країн.

I

Імпорт — закупівля в іноземних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності товарів та ввезення їх на територію України, включаючи закупівлю товарів, призначених для власного споживання, установами й організаціями України, що перебувають за її межами.

Інвестиції — довгострокові вкладення коштів з метою утворення нових і модернізації діючих підприємств, освоєння новітніх технологій і нової техніки, збільшення виробництва й одержання прибутку.

Інвестиційна діяльність — сукупність операцій із придбання та продажу довгострокових (необоротних) активів, а також короткострокових (поточних) фінансових інвестицій, що не є еквівалентами грошових коштів.

Інвестиційна політика — політика, пов'язана з державними та приватними інвестиціями на розвиток тих галузей та окремих підприємств, що мають найважливіше значення і визначають науково-технічний прогрес. Держава має заохочувати вітчизняних та іноземних інвесторів шляхом надання їм різноманітних пільг (податкових, амортизаційних та ін.).

Інвестиційні фінансові операції — операції, пов'язані з переміщенням капіталу з метою його приросту.

Інвестиційні фонди — фінансові інститути, учасники ринку цінних паперів, що здійснюють емісію власних акцій та інвестицій у цінні папери інших емітентів, торгівлю цінними паперами та які володіють інвестиційними цінними паперами.

Інвестор — приватний підприємець, організація або держава, що здійснюють довготермінове вкладення капіталу в будь-яку справу чи підприємство з метою отримання прибутку.

Індивідуальні інвестори — окремі підприємства, фізичні особи.

Індосамент — переказний напис на цінному папері, векселі, чеку, коносаменту тощо, який засвідчує перехід прав за цим документом до іншої особи.

Ініціативний фінансовий контроль — контроль, здійснюваний за власним бажанням суб'єктів господарювання.

Інновація — нововведення, комплексний процес утворення, поширення і використання новітньої техніки і технології (нового практичного середовища) для задоволення людських запитів, що змінюються під впливом розвитку суспільства.

Іноземна валюта — грошова одиниця іноземних держав (банкноти, білети державної скарбниці, монети), монетарні метали, платіжні документи та інші цінні папери, виражені в іноземній валюті або монетарних металах.

Інституціональні інвестори — різноманітні фінансово-інвестиційні інститути.

Інфляція — кризовий стан грошової системи, зумовлений диспропорційним розвитком суспільного виробництва, що призводить до невідповідності попиту і пропозиції, до зростання цін на товари і послуги, монопольного стану деяких виробників, що дає їм змогу необґрунтовано підвищувати ціни на свою продукцію. Інфляція спричинює розлад грошової системи, створює фінансове напруження в країні, що врешті призводить до підвищення вартості життя, натуралізації процесів обміну,

послаблення зацікавленості працівників у результатах своєї праці. У цей час курс національної валюти падає. Virізняють повзучу, галопуючу та гіперінфляцію.

Інформаційне забезпечення — сукупність різноманітної статистичної, економічної, комерційної, фінансової та іншої інформації, зокрема повідомлення про фінансову стійкість і платоспроможність партнерів та конкурентів, про ціни, курси, дивіденди на товарному, фондовому, валютному ринках.

Інфраструктура — комплекс галузей господарства, що обслуговує промислове (або будь-яке інше) виробництво, а також населення. Включає транспорт, зв'язок, торгівлю, матеріально-технічне забезпечення, науку, освіту, охорону здоров'я.

Інфраструктура фінансового ринку — система фінансово-кредитних інститутів, які функціонують на фінансовому ринку.

Іпотека — застава нерухомого майна (будівель, землі) для отримання в банку чи в інших фінансових установах довготермінового кредиту під заставну.

Іпотечний кредит — фінансовий кредит (позичка коштів на визначений строк та під визначені проценти з відстроченням їх погашення), який використовується для будівництва й реконструкції житлового приміщення, що перебуває або перебуватиме у приватній власності громадян, а також для фінансування поточних потреб громадян, що займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи, індивідуальною адвокатською і приватною діяльністю, із забезпеченням такого кредиту зазначеними житловими приміщеннями або іншими видами матеріальних цінностей, переданими у заставу (іпотеку) особі, що надає кредит.

К

Казначейські зобов'язання (векселі) — ті, що мають характер боргового зобов'язання, спрямованого тільки на покриття бюджетного дефіциту.

Капіталомісткість — показник, що характеризує відношення капітальних вкладень до приросту вартісного обсягу продукції (національного чи валового доходу), одержаного внаслідок освоєння цих капіталовкладень.

Капітальне будівництво — процес створення й удосконалення основних фондів за допомогою будівництва нових, реконструкції, розширення, технічного переоснащення і модернізації діючих.

Капітальні витрати — видатки бюджету на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності держави.

Капітальні вкладення — витрати матеріальних, трудових і грошових ресурсів, спрямовані на вдосконалення та приріст основних фондів.

Кліринг — система безготівкових розрахунків за товари, цінні папери та послуги. Ґрунтується ні врахуванні взаємних вимог і зобов'язань.

Комерційна таємниця підприємства — це таємниця, пов'язана з виробництвом, технологічною особливістю, а також управлінням фінансами й іншою діяльністю підприємства, розголос якої може нанести йому збитки.

Комерційний банк (акціонерний, кооперативний, приватний) — кредитна фінансова установа, що створюється для залучення коштів і розміщення їх від свого імені на умовах повернення та платності. Здійснює розрахункові операції за дорученням клієнтів, їхнє касове обслуговування, операції з валютою, дорогоцінними металами, цінними паперами та інші операції, дозволені законом. Від своєї діяльності одержує прибуток.

Комерційний кредит — будь-яка господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає авансування (попередню оплату) продукції, робіт, послуг іншого суб'єкта підприємницької діяльності з відстроченням дати реалізації, якщо таке відстрочення є більшим, ніж звичайні строки поставки, або перевищує 30 календарних днів від дати здійснення авансового платежу. Не вважають комерційним кредитом форвардні та ф'ючерсні операції з продукцією сезонного виробництва або цінними паперами і валютними цінностями, а також операції з товарними і валютними опціонами, що передбачають перехід права власності на таку продукцію (цінні папери і валютні цінності) під час здійснення розрахунків за форвардним, ф'ючерсним або опціонним договорами.

Комерційний розрахунок — метод господарювання, що полягає у вимірі в грошовій формі витрат і результатів діяльності, зумовлює максимальне одержання прибутку при мінімальних витратах, обов'язкове одержання прибутку, достатнього для підтримання господарського рівня рентабельності.

Компанія — створюється на базі пайового капіталу об'єднаних підприємців і є юридичною особою. Серед них вирізняють акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю тощо.

Конверсія — переорієнтація підприємства на виробництво продукції принципово іншого характеру.

Конверсія державного боргу — зміна дохідності позик. Здійснюється у разі зміни ситуації на фінансовому ринку (наприклад, рівня облікової ставки центрального банку) чи погіршення фінансового стану держави, коли вона не в змозі виплачувати передбачуваний дохід.

Конвертування валюти — обмін однієї валюти на іншу за поточним валютним курсом.

Конкурентоспроможність — здатність суб'єктів проводити свою діяльність в умовах ринкових відносин і одержувати при цьому прибуток, достатній для науково-технічного удосконалення виробництва, стимулювання робітників і випуску високоякісної продукції.

Конкуренція — елемент ринкового механізму, пов'язаний із формуванням господарських пропорцій на основі змагань підприємств, фірм за кращі й вигідніші умови вкладання капіталу, реалізації продукції, надання послуг.

Консалтинг — діяльність спеціальних компаній з надання консультацій товаровиробником продавцям і покупцям з питань експертної, технічної та економічної діяльності підприємств, фірм, організацій, зокрема в зовнішньоекономічній сфері.

Консигнаційна операція — господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності — консигнанта, що передбачає експорт матеріальних цінностей на склад іншого суб'єкта підприємницької діяльності — консигнатора з дорученням реалізувати зазначені матеріальні цінності на комісійних засадах.

Консолідація — зміна строків дії позик. Частіше за все проводиться у формі збільшення строків дії облігацій попередніх позик. В окремих випадках може застосовуватись і скорочення строків дії позик.

Контрольний пакет акцій — частка загальної вартості (кількості) акцій, що дає змогу їхнім власникам контролювати діяльність усього акціонерного товариства.

Концерн — об'єднання самостійних підприємств різних галузей, пов'язаних спільними розробками на засадах добровільної централізації функцій науково-технічного та виробничого розвитку, фінансування, патентно-лізингових угод, інвестування, зовнішньоекономічної та іншої діяльності.

Корпоративне право — право власності на частку (пай) у статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства про господарські товариства, включаючи право на управління та отримання відповідної частки прибутку такої юридичної особи.

Котирування — визначення ринкового курсу цінних паперів. Здійснюється на біржах спеціальними котирувальними комісіями.

Кошторис — основний документ, який визначає обсяг, цільове спрямування та щоквартальний розподіл коштів, спрямованих із бюджету на утримання установ. Усі установи, які фінансуються в кошторисному порядку, належать до бюджетних.

Кошторисне фінансування — означає виділення коштів з бюджету на основі спеціального планового документа — кошторису. Охоплює такі напрями видатків, як соціальна сфера, соціальне забезпечення, фундаментальні дослідження, оборона, управління. З погляду бюджетних установ є формою цільового, безповоротного і безоплатного фінансування.

Кредитна лінія — надання банком у майбутньому позичальникові кредитів у розмірах, що не перевищують обумовлені раніше певні максимальні величини без будь-яких спеціальних переговорів і укладання угод.

Кредитна операція — господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає надання права на купівлю матеріальних цінностей і нематеріальних активів із відстроченням платежу, а також на позичку коштів із відстроченням їхнього погашення. Кредитні операції здійснюються у вигляді товарного, комерційного і фінансового кредити.

Кредитний ринок — складова ринку позичкових капіталів, що охоплює ту частину фінансового ринку, яка функціонує на основі укладення кредитних угод. Має договірний характер.

Кредитні ресурси — кошти, залучені шляхом державних та місцевих позик під певні державні зобов'язання — облігації.

Кредитори — суб'єкти фінансового ринку, які надають позичку в тимчасове користування під певний процент.

Кредиторська заборгованість — заборгованість, що виникла при розрахунках з постачальниками, тимчасове використання в грошовому обігу підприємства коштів кредитора.

Кредитування — одна з форм фінансового забезпечення відтворювальних витрат, при яких витрати суб'єкта господарювання покриваються за рахунок банківських кредитів на загадах платності, строковості й повернення.

Кругообіг коштів підприємства — планомірний рух коштів підприємства у процесі господарської діяльності, результатом якого є створення нової споживчої вартості та зростання вартості.

Купон — відрізний талон цінного папера (акції, облігації), який дає право його власникові одержати в обумовлений строк певний доход у вигляді процентів аби дивідендів.

Курс акцій, облігацій та інших цінних паперів — ціна акцій, інших цінних паперів на фондовій біржі. Курс прямо пропорційний розмірам дивідендів і процентів та пропорційний величині позикового процента.

Л

Лізинг — спосіб фінансування інвестицій, заснований на довгостроковій оренді майна при збереженні права власності за орендодавцем; середньо- і довгострокова оренда машин, обладнання і транспортних засобів.

Ліквідність активів — величина, обернена часові, необхідному для перетворення їх у гроші. Чим менше часу знадобиться для перетворення активів у гроші, тим вони ліквідніші.

Ліквідність балансу підприємства — міра покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у гроші відповідає строку погашення зобов'язань.

Ліквідність підприємства — здатність суб'єкта господарювання в будь-який момент здійснити необхідні витрати.

Ліміт капітальних вкладень — граничний розмір капітальних вкладень для запланованого введення в дію потужностей, підприємств, об'єктів або для створення нормативного наробку капітального будівництва.

Ліміт кредитування — гранична сума видачі кредиту або залишків заборгованості в плановому періоді.

Ліцензія — спеціальний дозвіл юридичній особі уповноваженим на це державним органом здійснювати конкретні, обумовлені законом, господарські операції, включаючи зовнішньоекономічні.

М

Маркетинг — комплексна система управління діяльністю підприємства з розробки, виробництва, збуту продукції або надання послуг

на основі вивчення ринку й активного впливу на споживчі потреби з метою одержання прибутку.

Материнське (холдингове) підприємство — підприємство, яке здійснює контроль дочірніх підприємств.

Медичне страхування — форма соціального захисту населення щодо охорони здоров'я, пов'язана з компенсацією витрат громадян на медичне обслуговування.

Метод ефективної ставки відсотка — метод нарахування амортизації дисконту або премії, за яким сума амортизації визначається як різниця між доходами за фіксованою ставкою відсотка і добутком ефективної ставки та амортизованої вартості на початок періоду, за який нараховується відсоток.

Метод участі в капіталі — метод обліку інвестицій, згідно з яким балансова вартість інвестицій відповідно збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування.

Митна вартість — ціна, яка фактично сплачена або підлягає сплаті за товари чи інші предмети, що підлягають оподаткуванню митом на час перетину митного кордону держави.

Мито — непрямий податок, що стягується з товарів, транспортних засобів, інших предметів, які переміщуються через кордон країн.

Міжбанківський ринок — ринок, на якому залучаються та розміщуються міжбанківські кредити, у тому числі кредити НБУ та комерційних банків.

Міжбюджетні трансферти — кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Міжнародна фінансова політика — сукупність заходів і рекомендацій у галузі міжнародних фінансів.

Міжнародне фінансове право — система юридичних принципів і норм, які регулюють міжнародні фінансові відносини.

Міжнародний грошовий ринок — короткостроковий ринок, на якому фінансові посередники (банки) зводять між собою кредиторів і позичальників.

Міжнародні фінанси — підсистема міжнародної економіки, яка відображає економічні відносини, пов'язані з міжнародним рухом грошових коштів.

Місцеві бюджети — фінансова база місцевих органів влади та управління. Забезпечують регіональні потреби у фінансових ресурсах та доходах, їх внутрішньо-територіальний перерозподіл. Мають повну самостійність, власні та закріплені дохідні джерела і право визначення напрямів їх використання.

Місцеві запозичення — операції, пов'язані з отриманням коштів на умовах повернення, платності та строковості, в результаті яких виникають зобов'язання перед бюджетом, та операції, пов'язані з поверненням цих коштів до бюджету.

Місцеві фінанси — фінансова база місцевих органів влади та управління. Забезпечують регіональні потреби у фінансових ресурсах та доходах, їх внутрішньо-територіальний перерозподіл. Основне призначення — забезпечення відносної фінансової незалежності й автономності регіональних адміністративних формувань (областей, регіонів) та поселень.

Монетарні метали — золото і метали іридієво-платинової групи в будь-якому вигляді та стані, за винятком ювелірних, промислових і побутових виробів із цих металів та їхнього брухту.

Монетарні статті — статті балансу про грошові кошти, а також про такі активи й зобов'язання, які будуть отримані або сплачені у фіксованій (або визначеній) сумі грошей або їх еквівалентів.

Монетизований борг — борг, що складається з боргів держави комерційним банкам як основним утримувачам державних цінних паперів та фіксується у балансах банків, у зв'язку з чим аналіз його динаміки перебуває під пильним контролем.

Моральна шкода — шкода, заподіяна особистим немайновим правам суб'єкта оподаткування, яка призвела або може призвести до збитків, що мають матеріальне вираження.

Н

Надзвичайна подія — подія або операція, яка відрізняється від звичайної діяльності підприємства, та не очікується, що вона повторюватиметься періодично або в кожному наступному звітному періоді.

Наступний фінансовий контроль — контроль, здійснюваний на завершальній стадії виконання планового завдання. Мета — контроль за фінансовими результатами, порівняння фактичних і планових показників фінансової діяльності, оцінка ефективності проведеної роботи. Цей вид контролю є базою для попереднього контролю майбутнього періоду. Таким чином, є тісний взаємозв'язок між попереднім, поточним та наступним фінансовим контролем.

Національна валюта — грошова одиниця України — банкноти, білети державної скарбниці, монети, платіжні документи та інші цінні папери, виражені в грошовій одиниці України.

Негативний гудвіл — перевищення вартості частки покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів і зобов'язань над вартістю їх придбання на дату купівлі.

Негрошові операції — операції, які не потребують використання грошових коштів та їх еквівалентів.

Нематеріальні активи — немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік)

для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам.

Немонетарні активи — усі активи, крім грошових коштів, їх еквівалентів та дебіторської заборгованості у фіксованій (або визначеній) сумі грошей.

Немонетарні статті — статті інші, ніж монетарні статті балансу.

Немонетизований борг — борг, що складається з не виконаних державою фінансових зобов'язань перед населенням за соціальними виплатами, передбачених чинним законодавством (заборгованість за виплати пенсій, стипендій, допомог, заробітної плати та ін.) та із заборгованості за господарськими відносинами з реальним сектором економіки (заборгованість за державними замовленнями, з надання послуг державними установами та ін.).

Неоплачений капітал — сума заборгованості власників (засновників) за внесками до статутного капіталу.

Непрямі податки — податки, які включаються до ціни товарів (робіт, послуг). Платниками цих податків є покупці відповідних товарів (робіт, послуг), а їх платниками до бюджету — суб'єкти підприємницької діяльності.

Нерезиденти — юридичні особи та суб'єкти підприємницької діяльності, що не мають статусу юридичної особи України, із місцезнаходженням за межами України, які створені та діють відповідно до законодавства іноземної держави.

Нерозподілений прибуток — частка прибутку підприємства, отримана в результаті діяльності в попередні періоди, яка не була спрямована на виплату дивідендів власникам підприємства чи поповнення складових власного капіталу підприємства.

Нормативне забезпечення — інструкції, нормативи, норми, тарифні ставки, методичні вказівки, ліміти та резерви.

О

Об'єкти фінансових операцій — різноманітні фінансові активи, до яких належать національні гроші, іноземна валюта, цінні папери, дорогоцінні метали, нерухомість.

Обігові кошти — кошти, авансові оборотні фонди підприємства і фонди обігу. Обігові кошти у сфері виробництва складають його активи: сировина, матеріали, паливо, тара, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів тощо; оборотні фонди — товари на складі і в реалізації, грошові кошти в розрахунках, у касі підприємства, на рахунках у банку, інших рахунках.

Облігація — цінний папір, що приносить доход у вигляді процента. Випускається державними органами для покриття бюджетного дефіциту і акціонерними товариствами з метою мобілізації капіталу. На відміну від акцій, на облігаціях визначається термін їхнього погашення.

Облікова політика — сукупність принципів, методів та процедур, які використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.

Обліковий прибуток (збиток) — сума прибутку (збитку) до оподаткування, визначена в бухгалтерському обліку і відображена у Звіті про фінансові результати за звітний період.

Обліковий ринок — ринок, на якому під час укладання угод в обігу перебувають високоліквідні активи (векселі, чеки, депозитні сертифікати).

Обмін за регресивним співвідношенням (облігацій попередніх позик на одну нову зі знижувальним коефіцієнтом) — обмін з метою скорочення державного боргу.

Обов'язковий фінансовий контроль — контроль, здійснюваний згідно з вимогами нормативних актів і рішень відповідних органів державного контролю.

Обслуговування державного боргу — комплекс заходів держави з розміщення облігацій та інших цінних паперів, погашення позик, виплати відсотків за ними, а також уточнення і зміни умов погашення раніше випущених позик і визначення умов і порядку здійснення нових державних запозичень.

Окупність капітальних вкладень — показник ефективності капітальних вкладень, що визначається як відношення капітальних вкладень до економічного ефекту, одержаного від їхнього використання в процесі виробництва.

Оперативна оренда (лізинг) — господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передачу орендареві права користування матеріальними цінностями, які належать орендодавцю, на строк, не більший, ніж строк їхньої повної амортизації, з обов'язковим поверненням таких матеріальних цінностей орендодавцю. При цьому право власності на орендовані цінності залишається у орендодавця протягом усього строку оренди.

Оперативне управління — управління майном підприємства, що його фінансує власник.

Оперативне управління фінансами — комплекс заходів, які розробляють на основі оперативного аналізу фінансової ситуації фінансового планування, контролю та регулювання, складання та виконання фінансових планів. Головна функція апарату фінансової системи: Міністерства фінансів України, фінансових управлінь (відділів), міністерств, відомств, місцевих Рад, фінансових служб підприємств та організацій.

Операції з капіталом — операції, що спрямовуються на управління ним в умовах ризику та невизначеності економічної кон'юнктури.

Тут переважають страхові операції, включаючи хеджування, операції застави, в тому числі іпотеку.

Операції з переказу грошей — операції, що охоплюють усі форми та види розрахунків (операції з обміну «гроші — товар») та трансфери (рух грошей в одному напрямі).

Операційна діяльність — основна діяльність підприємств, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною та фінансовою діяльністю.

Операційний ліверидж — регулювання постійних витрат для збільшення прибутку фірми.

Операційний цикл — проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності та отриманням коштів від реалізації виробленої з них продукції або товарів та послуг.

Операція в іноземній валюті — господарська операція, вартість якої визначена в іноземній валюті або яка потребує розрахунків в іноземній валюті.

Оплата праці — форма грошової або натуральної винагороди робітникам.

Оподатковуваний прибуток — прибуток, що визначається для розрахунку податку на прибуток способом виключення із суми скоригованого валового доходу валових витрат платника податку та суми нарахованих ним амортизаційних відрахувань.

Оприлюднення звітності — офіційне подання бухгалтерської звітності до органів Державної податкової адміністрації України, Національного банку України, Фонду державного майна, Антимонопольного комітету, Комітету в справах нагляду за страховою діяльністю та інших установ і організацій, уповноважених відповідно до чинних законодавчих актів України для

отримання бухгалтерської звітності (балансів) від суб'єктів господарювання, а також офіційна публікація в засобах масової інформації звітів про фінансовий стан та баланси підприємств, якщо це передбачено законодавством.

Оптова (гуртова) ціна — оптова ціна підприємства або ціна товаровиробника, за якого товари реалізуються іншим підприємствам та організаціям, а також населенню. Гуртова ціна, як правило, нижча від роздрібної.

Опціон — право купувати або продавати акції за фіксованою ціною протягом встановленого строку.

Організація фінансів підприємств — методи, форми і способи формування та використання фінансових ресурсів, а також контроль за їхнім кругообігом з метою досягнення визначених підприємством цілей.

Оренда — угода, за якою орендар набуває права користування необоротними активами за плату протягом погодженого з орендодавцем строку.

Орендна операція — операція суб'єкта оподаткування — орендодавця, що передбачає надання і передачу права користування матеріальними цінностями іншій юридичній чи фізичній особі — орендарю на платній основі та на визначений термін, що не може бути більшим, ніж термін повної амортизації орендованих, наданих у лізинг матеріальних цінностей.

Основна діяльність — операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу.

Основна діяльність підприємства — операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг).

Основна мета фінансової політики — оптимальний розподіл ВВП між галузями народного господарства, соціальними групами населення, територіями. На цій основі мають забезпечуватися стійке зростання економіки, удосконалення її структури, поліпшення добробуту населення.

Основні засоби — матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання в процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

П

Пайові фінансові інструменти — інструменти, що підтверджують право їхнього власника на частку (пай у статутному фонді їх емітента) і на отримання відповідного доходу (у формі дивіденду, процента тощо). Як правило, цінні папери відповідних видів (акції, інвестиційні сертифікати тощо).

Пенсія — гарантована щомісячна грошова виплата громадянам у старості, на випадок повної або часткової непрацездатності, втрати годувальника, а також у зв'язку з досягненням законодавчо встановленого стажу роботи у сферах трудової діяльності.

Первинний ринок — частина ринку цінних паперів, де здійснюється первинний випуск цінних паперів в обіг на основі оголошення про емісію.

Первинні фінансові інструменти (фінансові інструменти першого порядку) — такі, що характеризуються їх випуском в обіг первинним емітентом і підтверджують прямі майнові права або відносини кредиту (акції, облигації, чеки, векселі тощо).

Переказний вексель (тратта) — письмовий наказ однієї особи (векселеутримувача) іншій (платникові) про виплату за вимогою або на обумовлену дату, зазначену у векселі, певної суми грошей третій особі (ремітентові) або пред'явникові даного векселя.

Перестраховування — особлива форми страхування, що дає змогу розподілити значні ризики між кількома страховими організаціями.

Планування — процес, який забезпечує збалансованість взаємодій окремих видів ресурсів у межах обраного об'єкта управління і встановлює пропорції і темпи зростання.

Платіжна вимога — розрахунковий документ, що його випишує постачальник (кредитор) своєму банкові про стягнення зазначеної в документі суми грошей із покупця (боржника) і врахування їх на рахунок постачальника.

Платіжне доручення — розрахунковий документ, що його випишує власник рахунка установі банку, який його обслуговує, про перерахування певної суми грошей на рахунок одержувача коштів, вказаного в дорученні. Застосовується при розрахунках за товарні й нетоварні операції, авансові платежі.

Платоспроможність — здатність суб'єкта господарської діяльності вчасно й повною мірою виконувати свої платіжні зобов'язання, які ґрунтуються на торговельних, кредитних чи інших операціях грошового характеру.

Податки — обов'язкові внески платників до бюджету і позабюджетних фондів, розміри і терміни сплати яких регламентуються податковим законодавством.

Податкова система — сукупність різних видів податків, у побудові й методах обчислення яких втілюються певні принципи. Складається з прямих і непрямих податків. Прямі встановлюються безпосередньо на доход або власність платника податків; непрямі включаються у вигляді надбавки до ціни товару (тарифу на послуги) і сплачуються споживачем. У складі непрямих податків вирізняють акцизи, фіскальні монополії, митні збори здійснюється контроль і відповідальність за порушення податкового законодавства.

Податкова політика — діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави.

Податковий контроль — спеціальний контроль з боку державних органів за дотриманням податкового законодавства, правильністю обрахунку, повнотою і своєчасністю сплати податків та інших обов'язкових платежів юридичними і фізичними особами.

Податковий кредит — одна з податкових пільг, що полягає у відстроченні сплати податку.

Податкові канікули — певний проміжок часу, протягом якого платникові податків надається пільга у вигляді звільнення від сплати податку.

Податкові пільги — повне або часткове звільнення фізичних і юридичних осіб, від сплати податків відповідно до чинного законодавства.

Податкові платежі — обов'язкові збори, які стягуються з платників за умови конкретного еквівалентного обміну між державою та платником (плата за воду, землю).

Податок (збір, обов'язковий платіж) — обов'язковий внесок до бюджету відповідного рівня або державного цільового фонду, здійснюваний платниками у порядку і на умовах, що визначаються законами України про оподаткування.

Податок на додану вартість — непрямий податок, що включається до ціни реалізації товарів (робіт, послуг) і встановлюється у відсотках від оподаткованого обороту.

Податок на прибуток — прямий податок, який сплачують суб'єкти господарювання за рахунок прибутку. Обчислюється у відсотках від суми оподаткованого прибутку згідно з податковим законодавством.

Позабіржовий ринок — частина ринку цінних паперів, де здійснюються угоди, які укладаються і здійснюються поза біржею.

Позареалізаційна операція — діяльність підприємства, безпосередньо не пов'язана з реалізацією продукції, робіт, послуг та іншого майна, включно з основними фондами, нематеріальними активами, продукцією обслуговуючого й допоміжного виробництва.

Позиковий відсоток — ціна кредитних коштів на ринку позикового капіталу. Кількісно він може бути визначений нормою або ставкою. Норма відсотків обчислюється відношенням доходу кредитора від наданого кредиту до абсолютної величини цього кредиту.

Позичальники — суб'єкти фінансового ринку, які отримують позики від кредиторів під певні гарантії їх повернення і за певну плату у формі відсотка.

Попередній фінансовий контроль — контроль, що здійснюється на етапі розроблення та прийняття управлінського рішення з фінансових питань. Пов'язаний із процесами визначення оптимального обсягу централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів у плановому періоді, а також з їхнім ефективним розподілом та використанням.

Портфельні інвестори — інвестори, що купують окремі види цінних паперів виключно в цілях отримання доходу.

Посередницька операція — господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, який виступає в ролі комісонера в договорі комісії, консигнатора у консигнаційному договорі або повіреного в договорі доручення, за винятком довірчих операцій із коштами, цінними паперами, зокрема з приватизаційними майновими сертифікатами, операціями щодо випуску боргових зобов'язань і вимог та торгівлі ними, операціями щодо торгівлі валютними цінностями та іншими видами фінансових ресурсів, а також усіма видами банківських і страхових операцій.

Поточний фінансовий контроль — оперативний контроль за реалізацією фінансової діяльності, дотриманням планових показників,

виконанням вимог фінансової дисципліни тощо. Здійснюється через аналіз, перевірки, обстеження діяльності суб'єктів господарювання; його завдання — вчасно реагувати на зміни умов фінансової діяльності.

Поточні видатки — витрати бюджетів на фінансування мережі підприємств, установ, організацій і органів, фінансування заходів щодо соціального захисту населення та інших заходів, не передбачених у видатках розвитку. Поділяють на: державне споживання (купівля товарів та послуг); виплати (перекази) населенню; перекази за кордон; державні субсидії, дотації, субвенції (трансферти) та ін.

Поточні витрати — визначені на початок бюджетного року видатки бюджету на фінансування підприємств, установ, організацій і органів, а також на фінансування соціального захисту населення.

Правове забезпечення (функціонування фінансового механізму) — законодавчі акти, постанови, накази, циркулярні листи та інші правові документи органів управління. Залучення юридичних норм дає змогу встановлювати єдині правила організації фінансових зв'язків, захищати економічні інтереси суспільства, проводити єдину політику у сфері фінансів, забезпечувати фінансову дисципліну.

Предмет вивчення науки про міжнародні фінанси — потоки грошових коштів і пов'язані з ними відносини в галузі міжнародної економіки.

Прибуток — кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства. Обчислюється як різниця між валовим виторгом (без податку на додану вартість та акцизного збору) й витратами на виробництво та реалізацію продукції (робіт, послуг).

Прибуток від звичайної діяльності — прибуток (збиток) від операційної діяльності, фінансових операцій та іншої звичайної діяльності.

Прибуток від надзвичайних подій — прибуток (збиток), що пов'язаний зі стихійним лихом, техногенними катастрофами, аваріями та іншими подіями.

Прибуток від фінансових операцій — прибуток (збиток) від інвестицій в асоційовані, дочірні та спільні підприємства; одержані дивіденди, відсотки за облігаціями та іншими цінними паперами; інші доходи від фінансових операцій.

Призначення (функції) міжнародних фінансів — властивості, об'єктивно притаманні міжнародним фінансам.

Прихований дохід — частка сукупного доходу, не зазначена суб'єктом оподаткування в декларації, що подається до державної податкової адміністрації (інспекції), або сукупний дохід, не оприлюднений унаслідок неподання такої декларації в строки та за умов, визначених законодавством.

Прогнозування — науково обґрунтоване припущення вірогідності розвитку подій або явищ на підставі статистичних, соціальних, економічних та інших досліджень.

Продаж майна, продукції, робіт, послуг — передавання права власності на майно, продукцію, роботи, послуги, нематеріальні активи, цінні папери, валютні цінності, інші види фінансових ресурсів та

матеріальних цінностей іншим юридичним і фізичним особам за допомогою угод з купівлі-продажу або ціни на певну еквівалентну суму коштів, інших цінностей у матеріальній і нематеріальній формах, боргових зобов'язань у вартісному вираженні.

Простий вексель — безумовне грошове зобов'язання установлене законом форми, що видається банком (векселедавцем) фізичній або юридичній особі (векселеутримувачеві), надаючи право останньому вимагати з боржника сплати після зазначеного терміну певної суми грошей, вказаної у векселі.

Р

Реалізація продукції, робіт, послуг — господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передавання права власності на продукцію, роботи, послуги іншому суб'єктові підприємницької діяльності в обмін на еквівалентну суму коштів та боргових зобов'язань.

Регулювання економіки — це цілеспрямована зміна темпів розвитку господарства й окремих його структурних підрозділів на основі перерозподілу фінансових ресурсів. Регулювання економіки здійснюється в двох формах - саморегулювання та державного регулювання. Перша характеризується такими методами формування фінансової бази в різних ланках суспільного виробництва, які виробляють і використовують самі суб'єкти господарювання. Друга форма відображає втручання держави в процес розвитку суспільного виробництва за допомогою різних економічних інструментів, у тому числі за допомогою фінансових важелів.

Регулювання норми обов'язкових резервів — регулювання, здійснюване НБУ для комерційних банків та інших депозитних установ, які повинні зберігати частину залучених коштів на кореспондентських рахунках у центральному банку без права їх використання і без виплати процентів за ними.

Регулюючі доходи — доходи, надходження яких до бюджетів нижчого рівня визначаються щороку Верховною Радою України та які передбачені в законі про державний бюджет на поточний рік, перерозподіляються між різними ланками бюджетної системи.

Резервний фонд — фонд, який створюється за рахунок чистого прибутку для забезпечення покриття можливих збитків від фінансово-господарської діяльності.

Резиденти — юридичні особи, включаючи і бюджетні організації, суб'єкти підприємницької діяльності, їхні філії, відділення й інші відокремлені підрозділи, які становлять окремий баланс і мають розрахунковий рахунок та здійснюють реалізацію продукції, робіт, послуг на митній території України.

Рентабельність — один з основних вартісних показників ефективності виробництва. Він характеризує рівень ефективності витрат, здійснених у процесі виробництва та реалізації продукції, робіт і послуг.

Рентабельність продукції — фінансовий показник, що обчислюється як відношення прибутку від реалізації продукції до поточних витрат на її виробництво. Вимірюється у відсотках.

Реструктуризація — використання у комплексі повністю чи частково зазначених вище методів.

Рефінансування — випуск нових позик для того, щоб розплатитися з власниками облігацій старої позики.

Ринок капіталів — ринок середньо- та довгострокових капіталів або грошових коштів (на термін більше одного року), що представляють інвестиційний фактор у розвитку економіки.

Ринок цінних паперів — частина ринку позичкових капіталів, де здійснюються емісія та купівля-продаж цінних паперів, формується ціна на них, урівноважуються попит і пропозиція.

Розподіл прибутку — спрямування прибутку на сплату податків, створення резервного капіталу, виплату дивідендів, поповнення статутного фонду, задоволення потреб окремих учасників розподілу.

Розрахунковий рахунок — один з основних рахунків, що відкривається у банках юридичними особами для зберігання коштів і здійснення розрахунків. На рахунок зараховують надходження на користь його власника, аз рахунків списують платежі за відповідними видатковими документами.

Роялті — періодична ліцензійна плата за право використання винаходів, патентів та іншої інтелектуальної власності, а також плата за право розробляти ресурси.

С

Самострахування — комплекс заходів, спрямованих на запобігання ризикам, створення резервних фондів матеріальних і фінансових ресурсів, призначених покривати збитки, пов'язані зі страховими випадками.

Самофінансування — один з методів фінансового забезпечення відтворювальних витрат, який ґрунтується на використанні суб'єктом господарської діяльності власних фінансових ресурсів без залучення коштів державного бюджету. При незабезпеченості власними коштами підприємство використовує фінансові ресурси, утворені завдяки випуску цінних паперів.

Санация підприємства — комплекс заходів з оздоровлення фінансового стану підприємства й запобігання його банкрутству.

Світова валютна система — інституційно-функціональна форма організації міжнародних валютно-фінансових відносин, яка склалася внаслідок еволюції світового господарства і юридично закріплена міждержавними домовленостями.

Секвестр бюджету — запровадження пропорційного скорочення (на 5, 10, 15 %) бюджетних видатків, що затверджені, щомісячно за всіма статтями бюджету, крім статей, які потребують захисту, до кінця бюджетного року.

Сеньйораж — дохід держави від емісії грошей.

Система золотого стандарту — грошова система, що відіграла важливу роль у розвитку міжнародних торговельно-економічних відносин, інтернаціоналізації виробництва. Забезпечувала загальність світових грошей, їх повну конвертованість, стабільність купівельної спроможності та валютних курсів, а також автоматичне (внаслідок міграції золота) врівноваження платіжних балансів окремих держав, стабільність світових цін.

Скоригований валовий дохід — розрахунковий показник, що використовується для визначення суми оподаткованого прибутку під час обчислення податку на прибуток.

Собівартість — грошове вираження загальної суми витрат підприємства на виробництво та реалізацію продукції, робіт, послуг.

Соціальне страхування — система економічних відносин, за допомогою яких формуються й використовуються фонди грошових засобів, передбачені для матеріального забезпечення непрацездатних.

Спекулятивні операції — короткострокові фінансові дії з отримання прибутку у вигляді різниці у процентах з отриманих кредитів. До них належать валютний арбітраж, процентний арбітраж, операції «своп», валютна спекуляція тощо.

Спеціальний фонд — фонд фінансових ресурсів, що формується з конкретно визначених джерел надходжень і використовується на фінансування конкретно визначених цілей.

Стратегічне управління — загальне управління фінансами. Виявляється у визначенні фінансових ресурсів через прогнозування на перспективу, встановленні обсягів фінансових ресурсів на реалізацію цільових програм тощо. Здійснюється вищими органами державної влади та управління: Верховною Радою України, апаратом Президента України, Кабінетом Міністрів України. До сфери безпосередньо державного управління належать лише державні фінанси.

Стратегічний фінансовий менеджмент — сфера діяльності, спрямована на реалізацію довгострокових перспективних рішень у галузі управління капіталом, що дає змогу визначити зміни в його складі та структурі, форми управління процесом фінансування розширеного відтворення виробництва.

Стратегічні інвестори — купують контрольний пакет акцій дня здійснення стратегічного управління підприємством.

Страхова подія — подія, передбачена договором страхування або чинним законодавством, з настанням якої виникає зобов'язання страховика відшкодувати завдані цією подією збитки або сплатити страхове забезпечення страхувальникові.

Страхова премія (внесок, платіж) — плата страхувальника страховикові за те, що той зобов'язується відшкодувати страхувальнику, в разі виникнення, матеріальні збитки, завдані застрахованому майну, або виплатити страхову суму при настанні певних подій.

Страхова сума — межа грошових зобов'язань страховика щодо компенсації завданих страховою подією збитків страхувальнику.

Страхове відшкодування — сума компенсації, що її сплачує страховик страхувальнику за збиток, спричинений застрахованому майну страховим випадком.

Страховий випадок — стихійне лихо, нещасний випадок або настання іншої події, за якої виникає зобов'язання страховика сплатити страхувальнику страхове відшкодування або страхову суму.

Страховик — юридична особа (страхова компанія), що діє на підставі відповідної ліцензії, беручи на себе певні зобов'язання щодо створення колективного страхового фонду і виплати з нього страхового відшкодування страхувальнику або третій особі (на користь якої укладено договір страхування) при настанні страхового випадку. Страховики — суб'єкти фінансового ринку, які реалізують різні види страхових послуг (страхових продуктів). Основною функцією страховиків на фінансовому ринку є здійснення всіх видів і форм страхування шляхом взяття на себе за певну плату різноманітних видів ризиків із зобов'язанням відшкодувати суб'єкту страхування збитки при настанні страхового випадку.

Страховальник — фізична або юридична особа, яка страхує своє майно чи укладає зі страховою організацією договір особистого страхування та сплачує страхові внески.

Страхування — система особливих перерозподільних операцій, які виникають між учасниками страхового фонду у зв'язку з його утворенням за рахунок цільових грошових внесків і використання на відшкодування втрат суб'єкта господарювання та надання допомоги громадянам (або їхнім сім'ям) у разі настання страхових випадків (досягнення певного віку, внаслідок втрати працездатності, смерті тощо). Вирізняють майнове страхування, об'єктом якого є різні матеріальні цінності; особисте — страхування певної події в житті фізичної особи; страхування відповідальності, предметом якого є імовірні зобов'язання страхувальника щодо відшкодування збитків (шкоди) третім особам; страхування підприємницьких ризиків, де об'єктом є ризик неотримання прибутку або зазнавання збитків. Страхування може бути добровільним чи обов'язковим.

Субвенція — цільовий міжбюджетний трансферт, призначений на певну мету в порядку, визначеному тим органом, який її надав. Різновид цільових субсидій, які передбачають спільну участь отримувача і бюджету у фінансуванні певних витрат.

Суб'єкти міжнародних фінансових відносин — фізичні, юридичні особи та держави, які за законом мають і здійснюють безпосередньо або через представників свої права та обов'язки, пов'язані з міжнародними фінансами.

Субсидія — вид допомоги у грошовій або натуральній формі, що надається із коштів державного чи місцевого бюджетів. Може виділятися юридичним та фізичним особам і має форму фінансової допомоги чи відшкодування втрат доходів (житлові субсидії в Україні малозабезпеченим громадянам на оплату житлово-комунальних послуг). У країнах з розвинутою ринковою економікою поширені субсидії виробникам сільськогосподарської продукції на відшкодування втрат доходів у зв'язку з підтриманням доступного рівня цін на продукти харчування.

Сукупний оподатковуваний дохід — суми сукупних доходів, отриманих суб'єктом оподаткування у будь-якій формі (грошовій, матеріальній і нематеріальній) і за будь-яких умов незалежно від джерела.

Т

Тарифи страхові — ставки страхових платежів з одиниці страхової суми за певний період.

Технічні резерви — показник, який виражає грошову оцінку обов'язків страховика за страховими зобов'язаннями, і одночасно — сума коштів, що є гарантією виконання зобов'язань перед страхувальниками з огляду на наявні у портфелі страховика договори страхування.

Тимчасовий касовий розрив — незбіг у часі фінансування видатків з надходженням доходів.

Товарний кредит — будь-яка господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає реалізацію продукції, робіт, послуг, передавання права власності іншому суб'єктові підприємницької діяльності або громадянину на умовах відстрочення платежу, якщо таке відстрочення перевищує звичайні строки банківських розрахунків або 30 календарних днів від дати реалізації.

Трансфертна ціна — оптова ціна, що обслуговує оборот товарів і послуг у межах даного підприємства або фірми; за цією ціною здійснюються розрахунки за сировину, матеріали, напівфабрикати й послуги.

Трастові (довірчі) операції — операції, пов'язані з довірчими відношеннями; управління майном небіжчика в інтересах спадкоємців; тимчасове управління майном осіб, які позбавлені права здійснювати цю функцію (неповнолітні, недієздатні); вкладання грошей в акції чи нерухомість, оплати грошей, податків.

У

Уніфікація — об'єднання кількох позик в одну. Спрощує управління державним боргом. Може проводитись як окремо, так і в поєднанні з консолідацією.

Управління державним боргом — забезпечення платоспроможності держави, тобто можливості погашення боргів.

Упущена вигода — доход, який міг би одержати суб'єкт оподаткування в разі здійснення своїх справ і не одержав через обставини, що не залежать від нього, або протиправні щодо нього дії інших суб'єктів, якщо розмір його передбачуваного доходу можна обґрунтувати.

Ф

Факторинг — різновидність торгово-комісійних операцій.

Фінанси — сукупність форм і методів формування, розподілу й використання централізованих і децентралізованих грошових фондів з метою виконання функцій і завдань держави, підприємств і населення із забезпечення умов розширеного відтворення, задоволення соціальних та інших потреб суспільства.

Фінанси населення — сукупність грошових фондів, які акумулюються у населення з таких джерел: доходи від трудової діяльності; доходи від капіталу; доходи від рухомого і нерухомого майна; доходи, отримані у вигляді спадщини; доходи з інших джерел.

Фінанси підприємств — економічні відносини, пов'язані з рухом грошових коштів, формуванням, розподілом і використанням доходів та грошових фондів суб'єктів підприємництва у процесі відтворення.

Фінансова звітність — сукупність документів, що характеризує фінансовий стан підприємства.

Фінансова інформація — система фінансових показників, передбачених для прийняття рішень і розрахованих на конкретних користувачів.

Фінансова інфраструктура — сукупність інститутів та елементів, які створюють сприятливі умови для функціонування всієї фінансової системи. До них належать: система органів управління фінансами; нормативно-законодавча база; підготовка фахівців; інфраструктура фінансового ринку; спеціалізоване виробництво (цінних паперів, грошових банкнот, фінансової документації). Саме фінансова інфраструктура створює сприятливі умови для гармонійного функціонування всієї фінансової системи та кожної її сфери окремо.

Фінансова оренда (лізинг) — господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає придбання орендодавцем матеріальних цінностей на замовлення орендаря з наступним передаванням орендарю права користування такими матеріальними цінностями на строк, не

менший, ніж строк їхньої повної амортизації з обов'язковим наступним передаванням права власності на такі матеріальні цінності орендарю.

Фінансова політика — діяльність держави, підприємства щодо цілеспрямованого використання фінансів. Зміст фінансової політики полягає в тому, щоб розробляти концепцію розвитку фінансів, визначати основні напрями їхнього використання й заходи, спрямовані на досягнення оптимальної моделі перерозподілу фінансових ресурсів з метою стимулювання матеріального виробництва та соціального захисту населення.

Фінансова система (за внутрішньою структурою) — сукупність відносно відособлених та взаємопов'язаних підсистем і ланок, які відображають специфічні форми та методи фінансових відносин; (за організаційною побудовою) — сукупність фінансових органів та інституцій, які управляють грошовими потоками в економіці та характеризують систему управління фінансами в країні.

Фінансова стратегія — стратегія, що включає дії держави щодо стратегічного розвитку її фінансової системи. Розуміється як загальний напрям і методи досягнення поставленої мети і спрямована на вироблення цільових програм, для реалізації яких необхідні час і великі фінансові ресурси. Політика, що розрахована на довготермінову перспективу і вирішення глобальних завдань соціально-економічного розвитку країни.

Фінансова тактика — поточна політика, спрямована на вирішення конкретних завдань відповідного періоду, що випливають із розробленої фінансової стратегії. Включає конкретні методи та засоби досягнення поставленої мети за конкретних умов, що дають змогу зосередити зусилля на варіантах рішення, які не суперечать прийнятій стратегії.

Фінансове вирівнювання — приведення витрат бюджетів (за економічною та функціональною класифікацією) у відповідність до гарантованого державою мінімального рівня соціальних послуг на душу населення, усунення значних диспропорцій у здійсненні видатків у розрізі окремих територій.

Фінансове забезпечення — таке, що регулюється на основі відповідної системи функціонування, яке може здійснюватись у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування. Різні форми фінансового забезпечення використовують на практиці одночасно через установаження характерного для певного етапу розвитку суспільства співвідношення між ними.

Фінансове планування — діяльність щодо формування та використання цільових централізованих і децентралізованих фондів фінансових ресурсів, які спрямовуються на розширене відтворення та задоволення поточних потреб держави.

Фінансове регулювання — регламентування розподільчих відносин у суспільстві й на окремих підприємствах.

Фінансовий апарат — органи, що здійснюють управління фінансами. До них належать працівники фінансових органів, податкової служби, фінансових відділів чи управлінь підприємств (організацій та установ), міністерств і відомств, які здійснюють функції оперативного управління фінансами.

Фінансовий важіль — засіб дії фінансового методу. До фінансових важелів належать: прибуток, доходи, амортизаційні відрахування, економічні фонди цільового призначення, фінансові санкції, орендна плата, процентні ставки за кредитами, депозитами, облігаціями та ін.

Фінансовий контроль — специфічний вид діяльності, здійснюваний всіма ланками влади та недержавними структурами щодо забезпечення на базі законності відповідного рівня фінансової дисципліни, ефективного руху централізованих і децентралізованих фондів, а також пошуку шляхів удосконалення процесів розподілу та перерозподілу грошових коштів у країні.

Фінансовий кредит — будь-яка господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає надання коштів у позичку на визначений строк та під визначені відсотки з поверненням основної суми заборгованості та нарахованих відсотків у грошовій формі або інших формах забезпечення заборгованості, включаючи матеріальні цінності та нематеріальні активи, надані в заставу.

Фінансовий менеджмент — процес управління грошовим обігом, формуванням і використанням фінансових ресурсів підприємства. Це також система принципів, методів, засобів, за допомогою яких здійснюється управління грошовим обігом і фінансовими ресурсами.

Фінансовий метод — засіб впливу фінансових відносин на господарський процес. Фінансові методи діють у двох напрямках: управління рухом фінансових ресурсів та ринкових комерційних відносин,

пов'язаних зі зміною витрат і результатів, з матеріальним стимулюванням і відповідальністю за ефективне використання грошових фондів. Дія фінансових методів виявляється в утворенні та використанні грошових фондів.

Фінансовий механізм — сукупність форм і методів формування й використання фінансових ресурсів, що застосовується з метою створення сприятливих умов для економічного і соціального розвитку суспільства. Згідно зі структурою фінансової системи фінансовий механізм поділяється на такі складові: фінансовий механізм підприємств, організацій, установ; страховий механізм; бюджетний механізм тощо. У кожному з них за функціональним призначенням можна виокремити такі ланки: фінансове планування; фінансові норми; фінансові санкції; стимули; ліміти тощо.

Фінансовий ринок — ринок грошей, кредитних ресурсів, цінних паперів, фінансових послуг.

Фінансові інститути — посередники, що забезпечують «зустріч» позичальника та кредитора на фінансовому ринку. Забезпечують трансформацію тимчасово вільних грошових коштів у позичковий капітал.

Фінансовий стан підприємства — забезпеченість або незабезпеченість підприємства грошовими засобами, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та життя, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами.

Фінансові інструменти — різноманітні фінансові документи, які обертаються на ринку, мають грошову вартість і за допомогою яких здійснюються операції на фінансовому ринку.

Фінансові коефіцієнти — відносні показники фінансового стану підприємства, які відображають одні абсолютні фінансові показники відносно інших.

Фінансові операції — дії, спрямовані на вирішення певного завдання з організації та управління грошовими відносинами, що виникають при формуванні та використанні відповідних коштів.

Фінансові результати — процес одержання фінансових ресурсів, пов'язаний з виробництвом і реалізацією товарів, операціями на ринку капіталів.

Фінансові ресурси — фонди грошових засобів, що формуються суб'єктами господарювання, державою і населенням і використовуються для розширеного виробництва, матеріального стимулювання працівників, задоволення соціальних потреб, як витрати на оборону й державне управління тощо.

Фінансові фонди — грошові фонди, що формуються за рахунок фінансових ресурсів. Призначення фінансових фондів полягає у підготовці умов, які забезпечують задоволення постійно зростаючих суспільних потреб.

Фінансово-промислова група — група підприємств, установ, кредитних організацій (включаючи банки) та інвестиційних інститутів, що добровільно об'єднали свої капітали або консолідували пакети своїх акцій.

Фірма — підприємство або сукупність спеціалізованих організацій будь-якої форми власності, які є юридичними особами й об'єднуються для спільного управління виробництвом і реалізацією продукції.

Фіскальна (бюджетно-податкова) політика — сукупність заходів, що здійснюються шляхом маніпулювання державним бюджетом — державними видатками та оподаткуванням — для досягнення повної зайнятості, зростання виробництва, зниження інфляції. Податки і державні видатки є основними інструментами фіскальної політики.

Фонд нагромадження — цільове джерело фінансування розширеного відтворення, розвиток матеріальної бази невиробничої сфери, приріст запасів і резервів в економіці держави.

Фондова біржа — особливий посередник на ринку цінних паперів, центр торгівлі ними. Виконує три основні функції: посередницьку, індикативну та регулятивну. Сутність посередницької функції полягає в тому, що фондова біржа створює достатні й всебічні умови для торгівлі цінними паперами емітентам, інвесторам та фінансовим посередникам. Торговельні угоди на біржі укладають брокери. Індикативна функція фондової біржі полягає в оцінці вартості й привабливості цінних паперів. Саме на біржі проводиться котирування цінних паперів, яке дає інформацію інвесторам про вартісну та якісну оцінку цінних паперів та динаміку їх розвитку. Регулятивна функція фондової біржі виражається в організації торгівлі цінними паперами. Фондова біржа встановлює вимоги до емітентів, які виставляють свої цінні папери на біржові торги, правила укладення і виконання угод, механізм контролю за діяльністю суб'єктів біржової торгівлі.

Фонд оплати праці — цільове джерело фінансування витрат на оплату праці працівників підприємства, премії робітникам і службовцям за виробничі результати, заохочувальні та компенсаційні виплати, що відносяться на собівартість продукції.

Фондовіддача — кількість продукції в розрахунку на одиницю вартості основних виробничих фондів.

Фондомісткість — показник, обернено пропорційний показникові фондівіддачі. Обчислюється як відношення середньорічної вартості основних виробничих фондів до річного обсягу виробленої продукції.

Фондоозброєність — показник насичення основними виробничими фондами. Обсяг виробничих фондів у вартісному вимірі, що припадає на одного працівника підприємства. Обчислюється методом ділення середньорічної вартості основних виробничих фондів на середньооблікову чисельність працівників.

Фонд соціального захисту інвалідів — цільові кошти для створення робочих місць, передбачених для працевлаштування інвалідів, і для здійснення заходів, спрямованих на їх соціальну та професійну реабілітацію.

Фонд соціального страхування від нещасних випадків та професійних захворювань — самостійний вид загальнообов'язкового державного соціального страхування, за допомогою якого здійснюється соціальний захист з охорони життя та здоров'я громадян у процесі їхньої трудової діяльності.

Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності — орган, що здійснює керівництво й управління загальнодержавним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, зумовленими народженням та похованням, здійснює збирання й акумуляцію страхових внесків та інших засобів, призначених для фінансування матеріального забезпечення і соціальних послуг, види яких передбачені статтею 34 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням» і забезпечує їхнє надання, а також здійснює контроль за використанням цих коштів.

Форвардна операція — господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає придбання, продаж форвардної угоди, тобто зобов'язання придбати, продати продукцію сезонного виробництва, цінні папери або валютні цінності у визначений термін у майбутньому з фіксацією ціни реалізації на дату укладання, придбання форвардної угоди. При цьому покупець форвардної угоди має право на відмову від її виконання винятково за наявності згоди іншої сторони форвардної угоди.

Функції фінансів — суспільне відображення їхньої сутності, внутрішніх властивостей.

Ф'ючерс — вид строкових контрактів на товарних і фондових біржах.

Х

Хеджування — операція зі страхування від ризику зміни вартості цінних паперів за допомогою укладання учасниками ринку двох протилежних угод, в одній з яких він виграє від зміни їхньої вартості, а в іншій програє, зводячи, таким чином, фінансові ризики до мінімуму за рахунок взаємного погашення виграшу й програшу.

Холдингова компанія — корпорація чи акціонерна компанія, що використовує свій капітал для придбання контрольних пакетів акцій інших компаній з метою встановлення контролю над ними й управління значно більшим капіталом, ніж початковий, одержання дивідендів.

Ціна — грошовий вираз вартості, кількість грошей або інших товарів і послуг, що сплачується та отримується за одиницю товару або послуги.

Цінні папери — документи, які засвідчують право володіння і довготермінові зобов'язання емітентів щодо виплати їхнім власникам доходів; грошові і товарні документи, що засвідчують майнові права.

Ціноутворення — процес обґрунтування, затвердження та перегляду цін і тарифів, визначення їх рівня, співвідношення та структури.

Чек — вид цінного папера або грошовий документ строго встановленої форми, що містить беззаперечну вказівку власника поточного рахунка (чекодавця) банкові сплатити зазначену суму конкретній особі чи пред'явникові чека (чекоотримувачу) суму коштів, вказану в чеку.

Чистий дохід суб'єкта підприємницької діяльності від продажу продукції, робіт, послуг — виручка від продажу продукції, робіт, послуг, зменшена на суму нарахованого акцизного збору, податку на додану вартість, ввізного мита, митного збору та інших обов'язкових зборів і платежів, визначених чинним законодавством, а також на суму документально підтверджених витрат, що відносяться на собівартість продукції, робіт, послуг.

Чистий прибуток — прибуток підприємства, який залишається після сплати податку на прибуток.

Ю

Юридична особа — підприємство, що виступає як суб'єкт громадянства, в тому числі господарських прав та обов'язків, які мають самостійний баланс, гербову печатку, розрахунковий рахунок у банку. Діє на основі статуту або положення і відповідає в разі банкрутства майном, що йому належить.

Я

Ямайська валютна система — система, що функціонує і розвивається у світовій економіці дотепер, визначена нарадою представників країн — членів МВФ, що відбулася в м. Кінгстон (Ямайка) в січні 1976 р. Кінгстонська угода поклала початок її утворенню.